

УДК 332.14-048.78

В.М. МИЛЕНЬКИЙ, О.М. ПРИГОДЮК
Черкаський державний технологічний університет

ОСНОВНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНУ

В статті розглянуто різні сценарії стратегії модернізації соціально-економічного розвитку регіону. Визначено головні методичні аспекти модернізації соціально-економічного розвитку регіонів України. Досліджено головну проблему регіонів України модернізацію традиційних галузей промисловості. Досліджено, що актуальність розробки стратегії соціально-економічної модернізації країни та регіонів визначає необхідність міцного і наукового обґрунтування методичних аспектів цієї діяльності.

Ключові слова: регіон, стратегія, модернізація, соціально-економічний розвиток.

В.Н. МИЛЕНЬКИЙ, Е.Н. ПРИГОДЮК
Черкасский государственный технологический университет

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ СОЗДАНИЯ СТРАТЕГИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ РЕГИОНА

В статье рассмотрены различные сценарии стратегии модернизации социально-экономического развития региона. Определены главные методические аспекты модернизации социально-экономического развития регионов Украины. Рассмотрены географическое и транспортное положение региона, имеет особую важность для формирования благоприятного инвестиционного климата и привлечению инвестиционных ресурсов в регион.

Ключевые слова: регион, стратегия, модернизация, социально-экономическое развитие.

V.M. MYLENKYI, O.M. PRYHODIUK
Cherkasy State Technological University

BASIC PRINCIPLES CREATING STRATEGY SOCIO-ECONOMIC MODERNIZATION REGION

The article deals with various scenarios of modernization strategy of social and economic development. The basic methodological aspects of modernization of socio-economic development of Ukraine. Investigated the main problem of Ukraine's regions upgrading of traditional industries. Investigated that the relevance of the development of socio-economic modernization of the country and regions determines the need for a strong scientific rationale and methodological aspects of the activity.

Key words: region, strategy, modernization and socio-economic development.

Постановка проблеми

Цілі і завдання економічної модернізації регіонів мають суттєві відмінності, обумовлені рівнем соціально-економічного розвитку конкретно кожного регіону і наявністю в ньому певних ресурсів.

При цьому саме в модернізації на регіональному рівні, малий бізнес набуває свою першочергову важливість. Адже основна соціальна значимість малого бізнесу полягає в забезпеченні зайнятості та формуванні середнього класу, що сприяє стабільності в суспільстві. Однак при всьому значенні середнього та малого бізнесу в переробці сільгосппродукції, лісозаготівлі, побутових і транспортних послугах залишається невирішеною проблема інноваційного ресурсу малого підприємництва – створення малих науково-виробничих фірм, функцією яких стали б пошук, розробка і використання науково-технічних інновацій для оновлення асортименту продукції, технологічних процесів, освоєння виробництва з високою технологією.

Також на регіональному рівні істотною проблемою є модернізація традиційних галузей промисловості. Досвід показує, що процедура банкрутства і залучення сторонніх інвесторів не вирішують проблему. Тут потрібен кардинально новий підхід. Силами наукових установ, інженерного корпусу, економістів та інших фахівців необхідно розробити і обґрунтувати проекти модернізації, свого роду бізнес-плани, орієнтовані на новітні технологічні і організаційні рішення. А вже потім під ці проекти і бізнес-плани шукати ефективних інвесторів і власників, надаючи преференції та пільги при реалізації проектів. Приватна власність і ринкові відносини зовсім не виключають участь місцевої влади в модернізації економіки.

Модернізація агропромислового комплексу на регіональному рівні також має свої особливості. Як і підприємства малого бізнесу, ферми також сприяють зростанню обсягів виробленої продукції та росту числа зайнятого населення, що призводить до підвищення рівня життя і стабілізації суспільства. Однак, як показує практика, дрібні фермерські господарства не мають можливостей до своєчасного освоєння та використання сучасної техніки і технологій. Для цього необхідні більші масштаби виробництва, обсяги фінансових ресурсів, і розміри науково-технічного потенціалу. При цьому можливо йти в напрямку створення в кожному сільськогосподарському районі зразкового підприємства, що використовує сучасні досягнення техніки і технологій, що надалі б послужило орієнтиром у вирішенні завдань модернізації інших господарств.

Також географічне і транспортне положення регіону має особливу важливість для формування сприятливого інвестиційного клімату та залученню інвестиційних ресурсів в регіон. Це вимагає вивчення можливостей створення регіонального науково-технічного центру, функцією якого став би пошук новітніх технологічних проєктів та інвесторів для їх реалізації в сучасній інформатиці, телемеханіці, засобах зв'язку, нових матеріалах.

Всі напрямки, способи, форми модернізації економіки припускають наявність і постійне нарощування культурно-освітнього потенціалу регіону. Тому розвиток закладів науки та освіти, підвищення освітньої та професійної підготовки населення разом з його залученням до обговорення та вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіону є неодмінною умовою успішної модернізації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

На сьогоднішній час існує досить значний за обсягом та спектром сучасний пласт досліджень з модернізації економіки. Не зменшуючи значущість внеску інших дослідників, у яких є значний доробок щодо дослідження проблем регіонального розвитку, територіальної організації виробництва, можна відзначити у вітчизняній науковій літературі праці учених-економістів: О. Амоші, В. Артеменка, Б. Андрушківа, І. Бланка, С. Біла, П. Борщевського, П. Гайдуцького, В. Геєця, М. Долішнього, Ф. Заставного, В. Захарченка, В. Ільчука, Б. Патона, А. Пересада, Т. Пепа, В. Пили, В. Топіхи, В. Удовиченка, П. Саблука, Б. Санто, В. Семенова, Б. Твісса, М. Фашевського, Л. Федулової, Л. Чернюк та багато інших. Незважаючи на певні напрацювання у цьому напрямі, слід відзначити необхідність вивчення додаткових характеристик створення стратегії соціально-економічної модернізації регіонів України.

Формулювання мети дослідження

Метою даної статті є дослідження основних характерних ознак створення стратегії соціально-економічної організації регіонів України в сучасних умовах господарювання.

Викладення основного матеріалу дослідження

Метою стратегії регіонального розвитку є досягнення комплексного розвитку регіональних господарських систем. В її основу покладено вирівнювання умов економічної діяльності у регіонах з раціональним використанням їх виробничо-ресурсного потенціалу. Стратегія управління потенціалу. Ключовими орієнтирами стратегії розвитку регіональної суспільної системи є формування на рівні регіону ефективної економіки, основою якої є збалансування використаного внутрішнього потенціалу і надходження ресурсів із зовнішніх джерел [10, с. 79].

Процес розробки стратегічного плану соціально-економічного розвитку регіону складається з кількох етапів [11, с. 85]:

1. Оцінка досягнутого рівня й особливостей соціально-економічного розвитку територій, проведення аналізу ресурсної бази.
2. Формування концепції розвитку економіки регіону, розробка сценаріїв модернізації територіального господарства з метою адаптації останнього до нової системи міжрегіональних зв'язків та взаємовідносин.

3. Вибір й обґрунтування напрямків розвитку регіону.

За допомогою стратегічного планування регіональні органи влади можуть:

- вивчати середовище, в якому вони існують і працюють;
- досліджувати чинники і тенденції, які впливають на їх ролі і на здійснення діяльності;
- добиватися виконання своїх завдань і здійснення цілей;
- змальовувати стратегічні завдання, які вони повинні вирішувати;
- знаходити шляхи вирішення цих завдань шляхом перегляду і переробки організаційних цілей і завдань, рівня виробництва або надання послуг і поєднання того і іншого, об'єму витрат і фінансування, управління або організації [12, с. 153].

Сучасне стратегічне планування регіонального розвитку, необхідно здійснювати з опорою на вітчизняні традиції довгострокового територіального планування. В той же час довгостроковість, яку часто називають однією з визначальних ознак стратегічного планування, сама по собі не робить план

стратегічним: цілі, проекти, заходи, дії можуть бути стратегічними по суті і при цьому короткостроковими.

Головними специфічними особливостями стратегічного планування розвитку регіонів є:

- врахування дії на регіон великої кількості зовнішніх чинників, що роблять як позитивний, так і негативний вплив;
- адаптивний характер, тобто здатність передбачати зміни зовнішнього та внутрішнього середовища і з урахуванням цього організувати процес ефективного функціонування [13].
- у процесі розробки стратегій соціально-економічної модернізації України та її регіонів зокрема, виникають проблеми, пов'язані з протиріччям довгострокових і короткострокових цілей модернізації.

Актуальність питань модернізації в широкому контексті ґрунтується на завданнях формування умов безпеки людей і держави. Так, проведені в останні роки соціологічні дослідження показують, що через незбалансований розвитку соціально-економічної системи країни та окремих регіонів, у значній частині населення зросли емігрантські та сепаратистські настрої. При цьому зростання подібних настроїв властиве регіонам з переважно російським населенням.

Сьогодні існує безліч робіт присвячених модернізації економіки країни та модернізації регіонального розвитку. При цьому в подібних роботах приділяється недостатньо уваги протиріччям соціального розвитку територій. В значній мірі це пояснюється складністю одноразового і взаємозалежного уявлення техніко-технологічних, організаційних і соціально-економічних процесів. Ще менш подібні питання опрацьовані у відношенні специфіки регіонального розвитку.

У свою чергу, непослідовність проведеного економічного і соціального реформування, а також всілякий сильний опір правлячої еліти, призвело до загального зниження ефекту від реформ 90-х років. Як наслідок це призвело до зниження, або до відсутності явних поліпшень в житті багатьох соціальних груп населення. Тому на сьогоднішній момент основними завданнями модернізації економіки країни і регіонів, стає обґрунтування та визначення шляхів узгодження довгострокових і короткострокових інтересів у процесах модернізації техніко-технологічних, організаційних і соціально-економічних структур.

При розробці планів модернізації необхідно проводити аналіз минулого історичного досвіду. При цьому цінність цього досвіду для сучасної модернізації знаходиться в зворотній залежності від того моменту де знаходиться об'єкт модернізації щодо цього минулого.

На думку дослідників, сьогодні світова цивілізація знаходиться на завершальному етапі грандіозного цивілізаційного переходу, описуваного трьома термінами: урбанізація, індустріалізація, глобалізація. Завершення даного етапу повинне призвести до формування кардинально нової світової системи.

У свій час процес цивілізаційного переходу привів до формування колосального обсягу енергії, яка зародилася на тлі міграції величезних людських мас в міста, де їх сили і заповзятливість створювали значний мультиплікаційний ефект на можливостях швидкорозвиваючої індустрії. При цьому стрімке розширення світових ринків, поява нових джерел сировини і міжнародний поділ праці надали цьому процесу історичну міць і тривалість. Для збереження керованості даної ситуації знадобилося формування бюрократичного апарату влади, системи загальної освіти, розвиток засобів масової інформації, створення інститутів суспільної солідарності і контролю над владою. Все це призвело до появи нової категорії – «нації». Саме нація стала основною дійовою особою на світовій арені.

При цьому одні з найбільш ранніх і швидко сформованих націй постійно проводили модернізацію. Причому характер модернізації був підданий постійному еволюціонуванню, так як механізми модернізації, доречні в минулому, перетворювалися на гальмо в сьогоденні. Варто зауважити, що саме завдяки модернізації людство перейшло від аграрного суспільства до індустріального.

Шлях України – це неминучий і безперервний пошук єдності в регіональному різноманітті на тлі посиленого процесу глобалізації. Тому цілком природно, що одночасно з розробкою стратегічної концепції модернізації економіки загальнонаціонального характеру у країні розгорнулася активна діяльність по визначенню стратегій регіональної модернізації, в першу чергу, для українських макрорегіонів.

Процеси модернізації ніяк не обмежуються техніко-технологічними оновленнями, а неминуче супроводжуються змінами в соціально-економічних відносинах і системах управління економічними системами. При цьому дуже часто виявляється, що вдосконалення управління передуює і служить передумовою модернізації техніки і технології. І в сукупності модернізація техніко-технологічних процесів і управління тісно пов'язана зі змінами в соціальному житті, з вирішенням завдань підвищення рівня матеріального добробуту населення, подолання бідності, вдосконалення систем освіти та охорони здоров'я, а також з позитивними змінами в менталітеті суспільства, якості людського капіталу, з створенням умов для реалізації його творчого потенціалу.

Таким чином, актуальність розробки стратегії соціально-економічної модернізації країни та регіонів визначає необхідність міцного і наукового обґрунтування методичних аспектів цієї діяльності.

По-перше, в сучасних умовах стратегічні документи модернізації повинні бути інструментами переходу від короткострокового планування, схем і програм розміщення виробництва і формування територіальних господарських комплексів радянського періоду до довгострокової політики облаштування територіальних утворень, розвитку їх виробничої та невиробничої інфраструктури, що сприяє такій просторовій організації, всередині якої в максимальній мірі реалізується агломераційний ефект взаємодії підприємств, галузей, міст і районів, суб'єктів держави, а також забезпечується високоефективне функціонування територіальної соціально-економічної системи в цілому.

По-друге, документи про модернізацію соціально-економічного розвитку регіонів повинні відображати систему уявлень про стратегічні цілі та пріоритети, а також найважливіші напрямки і засоби реалізації цілей модернізації. При цьому підкреслюється, що мета такого складного об'єкта як регіон, не може бути виражена за допомогою одного показника чи характеристики. Мета повинна конкретизуватися в загальному випадку сукупністю якісних і кількісних характеристик – цільових установок (орієнтирів), цільових показників, нормативів.

По-третє, регіональні стратегії соціально-економічної модернізації повинні володіти такими якісними характеристиками, як комплексність, довготривалість, пов'язаність з глобальною державною стратегією модернізації, централізованість.

Також, при розробці стратегій соціально-економічної модернізації, можливо використовувати сценарні підходи. Наприклад, визначення декількох генеральних ліній модернізації, іншими словами, сценаріїв, тобто, для різних регіонів можуть бути запропоновані різні сценарії стратегії модернізації.

Помірно-консервативний сценарій передбачає, що в регіоні вже сталося структурування і закріплення основних типів і видів бізнесу. При цьому їх діяльність оцінюється позитивним чином, а, отже, їх не слід піддавати різким змінам. Подібний варіант модернізації економіки спрямований на стабільні показники розвитку регіональної системи - невисокі темпи зростання ВРП і рівня життя, але низькі соціальні й економічні ризики.

Інноваційний сценарій модернізації регіону, припускає, що в максимально стислі терміни в регіоні буде відбуватися концентрація ресурсів в інноваційному секторі економіки. Цим буде забезпечено прорив в технічній і технологічній модернізації виробництв регіону, що призведе до підвищення конкурентоспроможності інноваційних товарів на внутрішніх і зовнішніх ринках. При реалізації подібного сценарію модернізації в разі успішного визначення «точок зростання» відбувається різке збільшення ВРП, зростання доходів та рівня життя. Однак це пов'язано з великими ризиками концентрації істотних ресурсів регіону на розвиток помилково вибраних «точок зростання».

Інвестиційний сценарій модернізації регіону являє собою концентрацію всіх ресурсів і зусиль регіону на створенні позитивного інвестиційного клімату на своїй території і іміджу в очах інвесторів (в першу чергу закордонних). Цей варіант забезпечує достатній економічний ріст і соціальну ефективність, а також умови для поступального розвитку в наступні роки, але в цьому випадку багато залежить від досконалості державного і регіонального законодавства, а рішення ряду організаційних і економічних проблем вимагає суттєвого періоду часу.

Проектно-консервативний сценарій модернізації регіону спрямований на подолання негативних проявів і погроз зазначених вище сценаріїв. Тут передбачається зосередження зусиль в аспекті розширення діяльності по створенню більш комфортного ділового клімату, підтримка малого і середнього підприємництва, стимулювання внутрішнього платоспроможного попиту. Для цього не потрібні масштабні бюджетні та інвестиційні вливання, а потрібні всього лише чіткі «правила гри», політична воля і професіоналізм регіональної і муніципальної влади. Творча сила цього варіанту позначена формуванням і реалізацією великих проектів інституційного та комерційного характеру, орієнтованих на довгострокове та диверсифіковане розвиток економіки регіону, а також залучення незадіяних фінансових ресурсів, включаючи ті, якими володіє населення території.

Однак, при всьому різноманітті історичних передумов, факторів та умов модернізації регіональної економіки, для української дійсності існує жорстка обмеженість вибору єдиного її сценарію - інноваційного, з причин істотних диспропорцій відтворення і відставання від світового рівня продуктивності, що дозволяє уточнити і універсалізувати регіональні стратегії соціально-економічної модернізації на коротко- і довгостроковий періоди.

Висновки

У сучасних умовах трансформації соціально-економічного організму проблема ефективності державного управління, пошук принципових напрямів його підвищення набувають стратегічного значення, визначають спосіб вирішення найважливіших загальнодержавних завдань. У зв'язку із цим вивчення вітчизняних вузлів проблеми діалектики сторін «набуття нової якості соціально-економічного розвитку на основі модернізації» – «збереження генетичного коріння вітчизняного розвитку» є одним з найбільш актуальних завдань сучасного загальнонаукового дослідження, формування трансформаційної моделі української економіки.

Особливо гостро питання стійкості регіонального управління стають в контексті всебічної модернізації, необхідність якої наочно показала світова криза. Як відомо, в Україні відсутні ефективно діючі фактори стійкості.

Тому майбутня модернізація соціально-економічного розвитку України неминуче супроводжуватиметься появою нових і загостренням наявних протиріч за різними напрямками і системними рівнями. Наприклад, у зв'язку з нерівномірним формуванням передумов переходу до постіндустріального суспільства й економіки знань в українських регіонах, що тільки посилить і так надмірну їх диференціацію.

Актуальність розробки стратегії соціально-економічної модернізації країни та регіонів визначає необхідність міцного і наукового обґрунтування методичних аспектів цієї діяльності.

При розробці стратегій соціально-економічної модернізації, можливо використовувати сценарні підходи. Наприклад, визначення декількох генеральних ліній модернізації, іншими словами, сценаріїв. Тобто, для різних регіонів можуть бути запропоновані різні сценарії стратегії модернізації.

Список використаної літератури

1. Національна економіка: Навч. посіб. / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович : за ред. А.Ф. Мельник. – К. : Знання, 2011. – 463 с.
2. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/lavs/main.cgi?nreg=2850-15>.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова КМУ від 21 липня 2006 р. № 1001. – [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/lavs/main.cgi?nreg=1001-2006-%EF>
4. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Збірник матеріалів «круглого столу» / за ред. С. О. Білої. – К. : НІСД, 2011. – 88 с.
5. Топіха В.І. Інвестиційний менеджмент та ризики в діяльності венчурних компаній / В.І. Топіха, П.В., Ковалишин // Бізнес-навігатор: наук.-вироб. журнал. – 2011. – № 1 (22). – С. 145-150.
6. Язлюк Б. Інноваційно-інвестиційна практика: теорія та методика : монографія / Б. Язлюк // Деп. в ДНТБ України, Академія соціального управління. – Тернопіль, 2010. – 223 с.
7. Язлюк Б. Стратегія інноваційної безпеки як подолання асиметрії конкурентоспроможності підприємств у міжрегіональному розвитку / Б. Язлюк // Зб. наук. праць молодих вчених Наука молода. – Тернопіль: Економічна думка, – 2012. – Вип. 18. – С. 178-184.
8. Язлюк Б. Методичні підходи до оцінки фінансово-економічної ефективності інноваційного розвитку підприємства та її безпеки / Б. Язлюк // Наук. збірник Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка «Формування ринкової економіки в Україні». – 2012. – Вип. 27. – С. 291-297.
9. Язлюк Б. Шляхи підвищення рівня інноваційного розвитку виробництва з врахуванням регіональної стратегії / Б. Язлюк, С. Питель, А. Шумський // Сталій розвиток економіки. – Хмельницький: ІЕТП. – 2013. – Вип. 1 (18). – С. 224-230.
10. Воротін В. Є. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2010. – 288 с.
11. Тіщенко А. П. Стратегічне планування розвитку регіону: основні поняття, вимоги та алгоритм здійснення / А. П. Тіщенко // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – №2(10). – с. 84-89.
12. Коритько Т. Ю. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону/ Т. Ю. Коритько // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку. – 2012. – №4. – с. 152 – 160.
13. Гедз М.Й. Підходи до формування стратегії модернізації економіки регіону / М.Й. Гедз// Ефективна економіка. Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет. – Електронне наукове фахове видання. – режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3299>.